Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: smikbr.ru/zaman

ЗАМАН

Геуюрге кюн, тотурну ал айы (март), 19, 2024 жыл

№ 31 (21388)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Сый бериу

Казбек Коков Владимир Путинни Россейни Президентин айырыулада хорламы бла алгъышлагъанды

КЪМР-ни Айырыу комиссиясыны шартларына кёре, Къабарты-Малкъарда Владимир Путин жанлы болуп айырыучуланы 94,2 проценти къол кётюргенди. Ол кёрюмдюню юсюнден кесини оюмун айта, КЪМР-ни Башчысы **Казбек Коков** былай чертгенди:

– Къабарты-Малкъарда жашагъанланы атларындан, энчи кесим да Владимир Владимирович Путинни Россей Федерацияны Президентин айырыулада даусуз хорламы бла алгъышлайма.

Къабарты-Малкъар не заманда да Президенти бла бирге болгъанды, болгъанлай да къаллыкъды. Республикабызда жашагъанла айырыу участкалагъа Владимир Путин хорларын сюйюп аслам халда баргъандыла. КЪМР-ни Айырыу комиссиясыны шартларына кёре, Владимир Владимировични кандидатурасы ючюн айырыучуларыбызны 94,2 проценти къол кётюргенди. Айырыулагъа къатышханланы саны уа бир заманда да болмагъанча уллу болгъанды – 95,8 процент.

Айхай да, адамларыбыз жаланда къыралыбызны башчысын сайлау бла чекленип къалмагъандыла: кёп миллетли Ата журтубузну халкъы бачамасыны оноулары жанлы болгъанын, къыралны къадары ючюн аны бла бирге къайгъыргъанын битеу дуниягъа кёргюзтгенди. Ол сайлау а бир юнню ичинде этилип къалмагъанды. Къырал башчыбызны акъыллы эмда оюмлу оноуларыны хайырындан Россейни оюла барыуун тохтатыргъа, перестройкадан сора тюшген къыйын болумдан, тутхучсуз эмда ауара халдан чыгъарыргъа къолдан келгенди.

Россей кючленнгенди, айныуну бла ёсюуню жолуна таукел тургъанды, битеу дунияда да даражасы бир заманда да болмагъанча уллу ёсгенди. Бюгюнлюкде экономикабыз дунияда бек кючлюледен бириди. Социал болушлукъну ёлчемлери кёп кереге ёсгендиле. Адет-тёрелерибиз, кёп миллетлени маданиятлары, юйюрлерибиз, жаш тёлюбюз – ма ол хазналада мурдорланады Россейде социал политика. Ол затла бизни инсанларыбызны хар бирине да багъалыдыла эмда жууукъдула. Ма ала сакъланыр ючюн къазауат этип кюрешедиле аскерчилерибиз нацист малгъунла бла, къыралыбызны келир заманы, аны къорксуусузлугъу ючюн къалкъанча сюелип.

Айырула баргъан юч кюнде Россей Федерацияны халкъы демонгили бирлигин, бир ниетлилигин, келишиулюгюн, туугъан къыралыны жалынчакъсызлыгъын къоруларгъа хазырлыгъын кёргюзтгенди.

Ол тарых магъаналы сайлауду. Бирге болсакъ, хорламай къалмазлыгъыбызгъа ишексизме!

Алгъышлау

«Россейге къайтыу азатлыкъны белгисиди эм тарых кертликни байрамыды»

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Коков** Кърым Республиканы Башчысы **Сергей Аксёнов** эмда Къырымны жамауатын Россейге кёшулгъанларыны 10-жыллыгъы бла алгъышлагъанды.

«Бу иш Кърым жарым айрыкамны халкъыны эмда битеу къыралны къадарында магъаналы болгъанды, ол азатлыкъны белгисиди эмда тарых кертликни байрамыды, республиканы айныууна да жангы онгла ачхан болумду.

Бюгюнлюкде, шёндюню битеу чакъыруларына да къарамагъанлай, Кърымны жамауаты тамблагъы кюннге ышаныу бла къарайды, кёп миллетли Россейни шуёх юйюрюнде келлик заманын къурайды.

Кърымлыланы биринкде бла байламлыкъда битеу къыйынлыкъладан ёталлыкъларына, Кърым Республиканы бла битеу Россейни игиликлерине деп салынган борчлагъа жеталлыкъларына ийнанама.

Битеу жюреги мен Кърымда жашагъан адамлагъа саулукъ-эсенлик, жетишимле эмда барыбыз да сакълагъан хорламыбызны теркирек жетеригин тежейме», - дегенди Казбек Коков.

Айырыула

Жюрек учунуулукъ эмда тамблагъа ышаныулукъ бла

Къабарты-Малкъарда Россей Федерацияны Президентин айырыула къуралыулу ётгенди. Ыйых кюн 20:00 сагъатда регионну битеу айырыу участкалары жабылып, участка комиссияла тергеулерин башлагъан эдиле. КЪМР-ни Айырыу комиссиясы билдиргенича, 18 сагъат 11 минутда республикада къол кётюрюрге келгенлени саны 92,57 процентни тутхан эди.

*Айырыуладан сора КЪМР-ни Башчысы **Казбек Коков** республиканы жамауатына ыразылыкъ сёзюн айтханды: «Бу ишни инсанлыкъ борчларына санап, аны толтурур ючюн айырыу участкалагъа келгенлени барысына да жюрек ыразылыгъымы билдиреме. Къабарты-Малкъарны халкъы инсанлыкъ эмда патриот ниетин, жууаплылыгъын эмда политика эслилигин, къырал ючюн къайгъыргъанын эмда билимлилигин да кёргюзтгенди.*

Дагъыда бу магъаналы ишни Къабарты-Малкъар Республикада къуралыулу бардырыугъа юлюшлерин къошханланы барысына да ыспас этерге сюеме. Айырыула баргъан юч кюнню ичинде ырахатлыкъ сакъланнган эди. Аламат республикабызны кёп миллетли халкъындан бири болгъаным бла ёхтемленеме. Къабарты-Малкъар сайлаун этгенди!».

«Къыралыбызны келир заманы жарыкъ боллугъуна ийнанама»

КЪМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Нальчикни биринчи номерли гимназиясында РФ-ни Президентин сайлау бла байламлы бардырылгъан айырыулагъа юйюрю бла къатышханды. Аны юсюнден республиканы оноучусуну пресс-службасы билдиреди.

– Бюгюн мен Къабарты-Малкъарны халкъыны келечиси болгъаным ючюн ёхтемленген этеме, юч кюнню ичинде адамла инсанлыкъ эм жашауда тамамлаучу борчларын къалай тири толтургъанларын кёргюзтгендиле.

Мен бек ийнанылпма бизни къыралны тамблагъы кюню жарыкъ боллугъуна, биз халкъны оюмун а ма былайда кёребиз. Айырыула болмагъанча къуралыулу эмда тийишли халда бардырыладыла. Энди аланы кёрюмдюлерин сакъларыкъбыз. Хорлам халкъ жанлы боллукъду, бизни къыралыбыз жанлы, - деп билдиргенди Казбек Коков къол кётюргенден сора асламлы информация органланы келечилери бла ушакъ эте.

«Тюзлюк ючюн къол кётюребиз»

КЪМР-ни Парламентини Председатели **Татьяна Егорова** Россей Федерацияны Президентин айырыулада къол кётюрюрге Къабарты-Малкъар къырал университети баш корпусунда орналгъан 147-чи номерли участкасына баш иеси бла бирге келгенди. Аны юсюнден бизге КЪМР-ни Парламентини пресс-службасы билдиргенди.

Инсанлыкъ борчун толтургъандан сора, спикер Россей мындан ары да айныр эмда жашнар ючюн къол кётюргенин айтханды.

– Бюгюн айырыуланы ахыр кюнюдю. Къол кётюрюу башланнганлы республиканы жамауаты битеу айырыу участкалада да тирилигин кёргюзтгенди. Ол а къуандырмай къоймайды, нек дегенде биогюн биз къыралыбызны, сабийлерибизни, туудукъларыбызны ырахатлы эмда къолайлы келир заманларын сайлайбыз. Алай эсе уа, адамларыбызны хар бирини да сайлауу бизге магъаналыды. Тышындан келген къоркъуу, инсанларыбызны сайлауларына чырмау этерге кюрешиу кючленнген заманда уа биогюнда.

Битеу ол мадарлагъа биз биогюн бек биригип эмда бир ниетлилигибизни кючлеп жууаплагъа керекбиз. Алай бла битеу дуниягъа да къыралыбызны, халкъыбызны бек сюйгенибиз, анга ышаннганыбыз, хорларыгъыбызгъа ийнанганыбыз ючюн бизни бир бирден айырыргъа, тюзлюк бизни жаныбызда болгъанына ийнанныуубузну энишь этерге кишини къолундан келмезлигин энтта да бир кере кёргюзтюрюкбиз, -деп чертгенди Татьяна Егорова.

Инсан борчларын толтурургъа келгенлеге жыр бла тюбегенди

Искусстволаны Шимал-Кавказ къырал институтуну культура бла искусствола колледжинде орналгъан 126-чы номерли айырыу участокда КъМР-ни Правительствосуну Председатели

Мусукланы Алий къол кётюргенди. Премьер айырыулагъа юй бийчеси Елена бла бирге келгенди. Участок байрам халда эди, къол кётюрюрге жыйылгъан адамлагъа деп колледжни хору да жырлагъанды.

Эсепле

«Барыбыз да бирлешип, уллу жумушну тамамлагъанбыз»

Къабарты-Малкъарда айырыучуланы 94,21 проценти РФ-ни Президентин сайлауда Владимир Путин жанлы болуп къол кётюргенди. Аны юсюнден Къабарты-Малкъарны Айырыу комиссиясыны башчысы Вячеслав Гешев къол кётюрюню эсеплерин чыгъарыугъа аталгъан жыйылыуда билдиргенди.

Ол айтханнга кёре, айырыу участкаладан протоколла барысы да саналып бошалгъандыла. Бу жол республиканы жамауаты тириликни юлгосюн кёргюзтгенди. Битеу да бирге сайлаугъа 518 минг адам къатышханды. Ол а айырыучуланы 95,8 процентиди. Алай бла айырыучуланы **Владимир Путин** жанлы болуп - 94,21 проценти, **Владислав Даванков** ючюн – 1,12 проценти, **Леонид Слуцкий** ючюн – 2,12 проценти эмда **Николай Харитонов** ючюн 2,45 проценти къол кётюргенди.

Комиссияны келечилери, аны къаумуна 14 адам киреди, айырыуланы эсеплерин къабыл кёрюп, бегимге къол салгъандыла. Ол РФ-ни Ара айырыу комиссиясына ашырылгъанды.

Ызы бла бюллетеньле къалай юлешиннгенлерини бла хайырланнганларыны эсеплери да сюзюлгендиле.

Вячеслав Гешев айырыуланы кезиуюнде законлагъа бузукълукъла, кемчиликле ачыкъланмагъанларын белгилегенди. Ол къол кётюрюню кезиуюнде ишлеген журналистлеге борчларын кертилик бла толтургъанлары ючюн ыразылыгъын айтханды. «Бу бийик эсеплени болдурууда сизни да юлюшюгюз уллуду»,-дегенди ол.

Комиссияны келечилери республиканы жамауатына кеслерини инсанлыкъ борчларын толтургъанлары, тири болгъанлары ючюн ыспас сёзле айтхандыла. Къол кётюрюу къуралыулу ётгенине айырыу участкаланы келечилери, алада ишлеген жамауат къараучула, право низамны сакълаучула, энергетикле, связьны жалчытханла уллу себеплик этгенлери белгиленип, алагъа да алгъыш сёзле айтылгъандыла. «Биз барыбыз да биригип, уллу ишни тамамлагъанбыз. Власть органла айырыула чырмаусуз барырча битеу онгла къурагъандыла. Мен бу къуллукъда кёп ылланы ишлейме. Алай бу жолгъу айырыула барысындан да къуралыулу, низамлы болгъанлыр шарт айтылмыкъма», – деп белгилегенди Вячеслав Гешев.

ТОКЪЛАНЫ Фатима.
Сурат авторнуду.

Оюмла

Объурлу тюрленицулеге ишексизликде

РФ-ни сенатору – Къабарты-Малкъарны Парламентини келечиси, Федерация Советни Бюджет эм финанс рынокла жаны бла комитетини башчысыны орунбасары **Улбашланы Мухарбий** бу жолгъу айырыуланы магъаналылыкъларын белгилегенди. «Россей Федерацияда Президентни институтуну даражасы уллуду. Аны себепли айырыула къыралыбызны тарыхында энчи жерни аладыла. Западны жанындан шёндюгю кезиуде этилген басымгъа да къарамай, биз иги жанына тюрленицулени, Россей айныр баргъаныны юслериннден айтып турургъа эркинбиз»,- дегенди сенатор.

Улбашланы Мухарбий 2018 жылдан бери Къабарты-Малкъарны бюджети иги да ёсгенин, аны хар адам да сезгенин чертгенди. «Устазланы къолайлыкълары ёсгенди, саулукъ сакълау айнытылады, школла жангыртыладыла, республиканы инсанларыны башларын кечиндирирге онгла къураладыла»,-деп къошханды ол.

Сенатор айырыула «протокол ючюн бардырылгъан иш» болмагъанын чертгенди.

- Къыралыбызны жашаууунда къол кётюрюу артыкъда магъаналыды.Биз келир заманда жашаубузну сайлайбыз,-деп белгилегенди Улбашланы Мухарбий.

Айныуну жолундан таймай

Къыралыбызны Башчысын айырыула къалай баргъанларына Къабарты-Малкъарда Жамауат штаб кёз-къулакъ болгъанлай тургъанды. Аны келечилери ётген айырыуладан не сакълагъанларыны юсюнден айтхандыла.

Владимир АБАНОКОВ – «Аскер къарындашлыкъ» битеуроссей биригиую Къабарты-Малкъарда бёлюмюню толтуруучу комитетини башчысы:

– Барыбыз да мамырлыкъ не къадар терк тохтаушырын, бизни излемлерибизге тийишлиликде болурун да сюебиз. Андан сора уа, сёзсюз, адамла жашаулары игиленирлерин, файдалары ёсерлерин, демография болум тюзелирин сайлайдыла. Айырыллыкъ президентни программасында бу соруула биринчи жерни аллыкъларына ишексизме.

Наталья ШИНКАРЁВА – Къабарты-Малкъарда Китап окъургъа сюйген адамланы обществоларыны башчысы, Россейни Журналистлерини эм Жазыучуларыны союзларыны келечиси:

– Россейни къайсы инсаныча, мен да мамырлыкъны, экономикада ахшы тюрлениулени, жамаятда жарыкъ кёллюлюкню сакълайма. Мен оюм эттенден, хар бирибиз да огъурлулукъгъа бегирек ийнанып башларыкъбыз. Жюрегибизде тамблагъы кюн иги болуруна ышаныу а быллай магъаналы ишде оноула этиную мурдору болур деп, алай сунама.

КЪАРАЛАНЫ Расул – юрист:

– Тюз сайлау этиу Федерал Жыйылыугъа жиберилген Посланияда белгиленген битеу проектлени бла программаланы толтурургъа онг берликди. Алай бла уа Россей жангы социал-экономика даражагъа чыгъарыкъды. Кюншуда тыш къыралла уа бизни миллет излемлерибизге бла жалынчакъсызлыгъыбызгъа хурмет этерикдиле.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Дата — 2 бет

Быйыл 18 мартда Кърым жарым айрыкам Россейге къайтханлы он жыл толгъанды. Бу кюнде 2014 жылда РФ-ни Президенти Владимир Путин Россейни бла Кърым Республиканы араларында жарым айрыкам федерацияны къаумуна тенг эркинликни субъектича киргенини юсюнден келишимни къабыл кёргенди.

«Бизни бирлигибиз – керти да тарых магъаналы ишди»

Юйюрню жылы — 3 бет

Хурметге, юлгюге да тийишли

Яникой элден Хутуйланы Ахматха бюгюнлюкде токъсан юч жылдан атлагъанды. Алай эсе да, ол, къудуретни ахшылыгъындан, тириди. Туудукълары бла шашка ойнаргъа, физкультура бла кюреширге да угъай демейди. Аны блады бу ушагъыбыз.

Байламлыкъла — 4 бет

Мечиланы Кязим атлы фондда бу кюнледе поэтесса, КъМР-ни маданиятыны сыйлы къуллукъчусу Мусукаланы Сакинатны «Къазах эпос» бла «Манасны юсюнден айтыу» деген кёчюрме китапларыны презентациясы болгъанды. Ол чыгъармала къарачай-малкъар халкъ кёчгюнчюлюкде болгъан жылларында анга себеплик, билеклик этип тургъан къазах, къыргъыз халкълагъа ыразылыкъны билдирген магъаналы ишледиле.

Халкъланы бирикдирген чыгъармала

Жюрек учунуулукъ эмда тамблагъа ышаныулукъ бла

Юйюне ашыкъгъан жокъ эди

Акъ-Сууда айырыуа орта школда бардырылгъандыла. Байрым, шабат кюнледе ары адам кёп келгенди, ыйых кюнде да аз тюйюл эди.

Эртгеликде адамла, къаум-къаум болуп, школну арбазына жыйыла тебирегендиле. Ол кезиуде алайда тюрлю-тюрлю макъамла эшитилип, школчу къызчыкъла тепсегендиле, назмула окъугъандыла. Созайланы Нату бла Этчеланы Ислам да жыр бла къуандыргъандыла къол кётюрюрге кенгли халкъны.

Сора адамла мектеп ичине кирип, къол кётююп чыгъадыла. Юйге ашыкъгъан жокъду, сабийлени назмула, жырла айтханларына тынгылайдыла, тепсегенлерине къарайдыла.

Къысыса айтханда, Акъ-Суу элибизде айырыуа байрам халда ётгендиле. Адамла, бир бирлерине айырыуладан сора къыралда кёп ахшы тюрлениуле боллукъларына ышанаулярын билдире, тамблагъы кюнню игилигине ийнанганларын айта эдиле.

Айырыуланы ишине школну директору Бачиланы Анжела Ахматовна эм устазла къатышханлары, Ала келгеннлени жумушларына къарагъандыла. Элни администрациясыны башчысы Гергъокъланы Тимур Ахматович, ишчилери да, эртгенден ингирге дери адамлагъа сёлешип, эллилени къол кётюрюрге чакъырып тургъандыла.

Акъ-Сууда айырыула тийишли халда ётгендиле, бир тюрлю къайгы, даулаш чыкъмагъанды.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Абадан тёлю тирилигин кёргюзтгенди

Ыйых кюн Элбрус элде айырыу участкагъа келгеннлени саны 70 процентден атлагъан эди. 354-чю номерли участкада битеу да 1504 адам белгиленген эди.

– Андан сора да, мында, открепительный документлерин хайырланлы, аскерчине, башхала да къол кётюредиле. Дагъыда больницабыздагъы сасусула да бизни жууаплылыгъыбызда болгъанлары себепли, алагъа да баргъандыла айырыу комиссияны келечилери, - деп билдиргенди участканы таматасы Непеланы Сансабиль.

Бу элде бек абаданнга саналгъан 94-жыллыкъ Османланы Илияз да, сайлауун этерге бери кеси аллына келирге сюйгенин билдирип, къол кётюрюп кеттенди. Болсада башха таматалагъа да, юйлерине барып, кеслерини инсан борчларын толтурур онг берилгенди.

Къалайда да ачыкълыкъ эмда таукеллик сезиледи

Чегем районда РФ-ни Президентин айырыула къалай бардырылгъанын билир мурат бла биз айырыу участкаланы бир къауумунда болгъанбыз. 307-чи номерли айырыу участка районну ара Маданият юйюнде орналады. Арбаздан окъуна жарыкъ макъамла эшитилгендиле. Дагъыда аны тийресинде ата-аналары бла келген сабийлеге зауукълукъгъа деп батутла да орнатылгъандыла.

Айырыу участканы таматасы Лариса Ворокова айтханнга кёре, эртте келгеннени эсеплерин ала алыкъа чыгъармагъандыла, алай шабат кюнню ахырында 2810 адамдан 2500-сю инсан борчларын толтургъандыла.

– Къыркъ жылдан атлагъан абаданла тирирек болгъандыла. Дагъыда саулукълары бла байламлы неда бир башха сылтаула бла бери келалмагъанланы юйлерине жюрюйбюз, - дегенди ол.

Къараучула да мында биринчи кюнден бери турадыла. Ала КПРФ-ни бла къМР-ни Жамауат палатасыны келечиларидиле.

- Маданият юйню коллективи келгенлеге жыр,

тепсеу бла тюбейдиле, кёллерин кётюредиле. Хар ким да игиликге, ахшылыкъгъа ийнанады да, биз да анга себеплик этерге хазырбыз, - дейди Лариса Хусейновна.

***

Россейни Президентин айырыулагъа къатышханланы араларында миллетибизни акъсакъаллары да бардыла. Чегем районда урушу жангыз ветераны - 100-жыллыкъ Хочуланы Магомет бла 104-жыллыкъ тёбенчегемли Габоланы Аслан кеслерини инсан борчларын толтургъандыла.

Габоланы Аслан туугъан элиндеги айырыу участкагъа кеси атха минип келгенди. Таматагъа анда эл администрацияны башчысы Макытланы Тамерлан эм эллилери жарыкъ тюбеп, ыразылыкъларын билдиргендиле.

Яникойчу Хочуланы Магометге уа айырыу комиссияны келечилери Къудайланы Аминат, Газаланы Лейля эм Габаланы Магомет кеслери баргъандыла. Акъсакъал, алагъа ыспас этип, сайлагъан кандидаты ючюн къол кётюргенди.

Тамата белгилегенича, бу жумушха къатышыну магъанасы уллуду. Къыралыбызны къадарыны сагъышын этген хар адамны да ол баш борчуду.

***

301-чи номерли участка уа Хушто-Сыртда орналыпды. Анда къол кётюрюрге эркинликлери болгъанланы саны битеу да 502 адам болады. Айырыу участканы таматасы Хуртуланы Аслан билдиргеничa, 12:00 сагъатха ары келгеннлени саны 83 процентге жетгенди.

– Элибиз уллу болмагъаны себепли, иш терк барады. Кеси алларына бери келалмагъан абадан тёлюбюзге кесибиз барабыз. Комиссияны келечилери ол жумушну сюйюп тамамлайдыла. Мында бир бирге жууукъ жетмеген хазна адам жокъду. Аны себепли, таматаларыбызгъа хурмет уллуду. Ала да, келгенлеге ыразы болгъанларын билдирип, айырылагъа тири къатышадыла, - деп къошханды ол.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

«Кёл этдиредиле, кеслери да жарыкъдыла»

Россейни Президентин сайлауну ючюнчю кюню барады. Къабарты-Малкъарны инсанлары къол кётюрюуге тири къатышадыла. Биринчи кюнде окъуна кеслерини инсанлыкъ борчларын айырыучуланы жартысындан асламы толтургъандыла.

КъМР-ни Айырыу комиссиясы белгили этгеничa, эки кюнню ичинде 417932 адам къол кётюргендиле. Ол а айырыучуланы 77,37 процентиди.

Бийик тау эллерибизден бири Огъары Малкъарда да жамауат Россейни Президентин сайлаугъа жууаплы кёзден къарагъанды. 326-чы номерли участканы башчысы Мамайланы Кязмини бизге айтханына кёре, 17 мартда 13:00 сагъатны тарихлерине кёре, участканы эсебинде болгъан 1180 адамдан кеслерини сайлауун 900-ге жууугъу этгендиле.

Участка Огъары Малкъарны 2-чи номерли орта школуну мекямында орналады.

– 15 мартда эртгенликде сегиз сагъатда Россейни Гимнин соГъуудан башлагъанбыз ишибизни. Бек биринчи уа бизге КъМР-ни билим бириююню сыйлы къуллукъчусу Къарчаланы Халимат келген эди, - дегенди Кязим бизге.

Аны айтханына кёре, къол кётюрюу къуралыулу барады. Участкада КъМР-ни Жамауат палатасындан бла КПРФ партиядан жамауат къараучула да бардыла. Ала кемчиликлени, законлагъа бузукълукъланы ачыкъламагъандыла. Дагъыда волонтёрла да болушадыла къол кётюрюуню бардырыугъа.

– Таматала, жаш адамла да къыралыбызны башчысын сайлаугъа уллу магъана берип келедиле. Абаданлагъа, саулукъларына кёре участкагъа кеслери келалмагъанлагъа уа комиссияны келечилери юйлерине барадыла. Аллай сыйлы таматаларыбыздан бири Цийкъанланы Мухадин хажи да толтургъанды инсанлыкъ борчун. Дагъыда бизни участкада КъМР-де Жарашдырыучу судьяланы ишлерин къурау службаны башчысы Муртазланы Борис да этгенди сайлаун,-дегенди Мамайланы Кязим.

Иван Таранны атын жюрютген чекчи застава да бу участкагъа киргенди. Кязим билдиргенича, къол кётюрюуню аллында анда айырыучуланы тизмеси берилгенди. «Заставада къуллукъ этгенле сайлауларын ишлеген жерлеринде толтургъандыла»,-деп къошханды ол.

Сайлауларын этерге келгеннлеге байрам къурау бизни ариу тёрелерибизден бириди. 326-чы участкада да той-оюн болгъанды. Школда музыкадан устаз Цепишланы Алий жыр айтханды. Ол кеси да комиссияны келечиси болгъанын айтырчады. Дагъыда Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театрны артистхасы Алтуланы Халимат да, жыр айтып, жыйылгъанланы кёллерин алгъанды.

– Айырыучуланы къуандырайыкъ деп, бир гитче той да къурагъанбыз. Малкъарны адамы жарыкъ кёлюдю, чам-лакъыпда эте да биледи. Адамла бизге да кёл этдире, кеслери да жарыкъ болуп келедиле айырыулагъа,-дегенди Кязим.

ТОКЪЛАНЫ Фатима.

Монглукъ эмда тынчлыкъ келтирир мурат бла

324-чю айырыу участкада эсепде тургъан 1115 адамдан 17 мартда 13:00 сагъатха 90 процентге жууугъу къол кётюргендиле. Айырыу участка Огъары Жемталаны орта школуну мекямында орналгъанды. Къол кётюрюу къалай баргъанын сюзген жамауат къараучула законлагъа бузукълукъла, терслике ачыкъламагъандыла.

Элни администрациясыны башчысыны къуллугун толтургъан Глашланы Мухадинни бизге айтханына кёре, къол кётюрюню аллында элде уллу къурау-ангылатыу иш бардырылгъанды.

– Тамамланнган жумушла хайыр келтиргендиле. 15 мартда окъуна айырыучуланы жартысындан асламы (586 адам) келген эдиле участкагъа. Алгъын заманладача, байрамгъача жыйыла эдиле. 17 мартда 13:00 сагъатны эсеплерине кёре, айырыучуланы 90 проценти этгендиле кеслерини сайлауларын,-дегенди ол бизге.

Адамла шёндюгю болумну ангылап, айырыула къырал тынчлыкъ келтирликлерине ышанып келедиле. «Таматала, жаш адамла да келедиле. Таматаларыбыз политикадан ангылаулары болуп, кеслерини оюмларын да айтдыла»,-дегенди Мухадин.

Хар жердеча, мында да саулукъларына кёре онглары болмагъанла сайлауларын юйлеринде этгендиле. Кеслери баралмазлыкъларын алгъадан билдиргенлеге комиссияны келечилери юйлеге жюрюгендиле. «Тюнене жауун кюн болуп къалгъанды. Элни депутатлары айырыучуланы машиналары бла келтирип, онг этгендиле, сау болсунла», - деп билдиргенди ушакъ нёгерибиз.

РФ-ни Президентин айырыулагъа аталып, Огъары Жемталаны спорткомплексинде дзюдоан эришиуле да къуралгъандыла.

АБДУЛЛАХЛАНЫ Фатима.

18 мартда Кърым Россейге къайтханлы он жыл толгъанды

«Бизни бирлигибиз – керти да тарых магъаналы ишди»

Быйыл 18 мартда Кърым жарым айрыкам Россейге къайтханлы он жыл толгъанды. Бу кюнде 2014 жылда РФ-ни Президенти Владимир Путин Россейни бла Кърым Республиканы араларында жарым айрыкам федерацияны къауумуна тенг эркинликни субъектича киргенини юсюнден келишимни къабыл кёргенди. Бу тарых магъаналы оноу кърымчыланы жашаулары тюрлендиргенди.

Бу кюнледе республикада байрам жумушла барадыла. Къууанчлы жыйылыуда регионну башчысы Сергей Аксёнов: «Бизни бириккенибиз - керти да тарых магъаналы ишди»,-дегенди.

ШАРТЛА

Тарыхны юсюнден айтханда, патчах Екатерина Экинчи 1783 жылда Кърымны Россейге къошуну юсюнден манифестни къабыл кёрген эди. Алай бла ол жыл окъуна Херсонесни тийресинде жангы шахарны мурдору салыннганды – Севастопольну.

Биринчи автономия жарым айрыкамгъа 1802 жылда берилгенди. Совет заманлада 1921 жылда Кърым АССР къуралады, 1946 жылда область дараже бериледи. 1954 жылда регионну Украина СССР-ге къошадыла. Алай бла СССР чачылгъандан сора Кърым Украинаны къауумуна кийирилип къалады.

Болсада жарым айрыкамда жашагъанла не заманда да Россей жанлы болгъандыла. Украинаны жангы тарыхында башлангган политика къымыйдауладан сора уа, Россей Федерация бла жууукълашыу жангы даражагъа кёчеди.

2014 жылда 11 мартда Кърымны баш совети бла Севастопольну шахар совети регионну жалынчакъсызлыгъыны юсюнден декларацияны къабыл кёредиле. Эки кюн аны аллында уа халкъны арасында референдум бардырылгъанды. Эки соруугъа жуап берирге керек эди: «Кърым Россейге къайтарылып, РФ-ни субъекти болуруна ыразымысыз?» эмда «Кърым Республиканы 1992 жылда Конституциясын жангыртыргъа эмда Украинаны къауумунда болургъа сюемисиз?» Халкъны 97 проценти Россейге къайтырлары ючюн кол кётюрген эдиле. Бу ишле бла байламлы артда къауугъала, даулашла болгъан эселе да, экспертле от оноу тарых, геополитика жаны бла да тюз болгъанын айтадыла.

2014 жылда 18 мартда Москвада Кърымны Россейге къайтарыуну юсюнден келишим къабыл кёрюлгенди. Федерал Жыйылыу аны тюзге санагъандан сора уа, документ 21 мартда кючюне киргенди. 2015 жылда республиканы Къырал советни байрамланы бла тарых магъаналы кюнлени юслеринден законнга тюзетиуле кийирип, 18 мартны Кърым Россейге къайтарылгъан кюннюча белгилерге оноу чыгъарылгъанды.

ШЁНДЮГЮ ЭКОНОМИКА

Кърым бюгюнлюкде айныуну жолундады. Бу сёзлеге шагъатха бир ненча тарихни белгили этерге сюеме. Республиканы министрлерини советини башчысы Юрий Гоцанюк журналистле бла бардыргъан ушакъладан биринде билдиргенича, 2014 жылда бери регионну кесинде чыгъарылгъан продукцияны ёлчеми (ВРП) 1,4 кереге ёсгенди эмда 705 миллиард сомгъа жетгенди. Алай бла бюгюнлюкде экономикасыны ёсюуюне кёре, РФ-ни субъектлерини арасында Кърым ючюнчю жерге чыкъгъанды. Кеси файдала (налогла эм андан тышында) 22,4 миллиард сомгъа жетедиле (2013 жыл бла тенглешдиргенде, 4,6 кереге аслам). Алай бла 2019 жылда Кърым бийик дотациялы регионланы тизмесинден кетерилгенди. 2023 жылда аны бюджети 321,7 миллиард сом болгъанды.

Ёсюуге Кърымны айнытыу жаны бла къырал программа себеплик этгенди. Аны чеклеринде регионда социал магъаналы 490 объект ишлетилип, хайырланыргъа берилгенди. «2014 жылдан 2023 жылгъа дери 4,5 мингден аслам объект ишлетилгенди неда тынгылы жангыртылгъанды. Ол а халкъны жашауун игилендиргенди. Он жылны ичинде регионну экономикасына 1 трлн. 617 млрд. сом инвестицияла салынгъандыла, аланы жартысы эчия иелидиле»,-деп билдирген эди премьер-министр.

ТАМАША ЖЕРЛЕ

Кърым бурун заманладан бери кесини бай тарыхы, айбат табигъаты бла айтылып келгенди. Анда 158 табигъат эсгертме бла заповедник бардыла. Бахчисарай къала, Феодосияда генуэз къала, Карадаг заповедник, «Ласточкино гнездо» эм кёп башха эсгертмелени, килисаланы, межгитлени юслеринден билмеген адам болмаз. Кърымны юг жанында дворецле бир бири ызындан тюз минчакълача тизилгендиле: Массандровский, Воронцовский, Юсуповланы дворецлери, Дюльбер ... Бир сёз бла айтханда, Кърым сейир архитектураны эм табигъат жерлени хазнасыды. Мындагъы чучхурла, карст дорбунла, менгирле, долменле, агъачла, таула да адам кёзюн алмазча сейирдиле.

Мени таныш тиширыуум юйюрю бла Кърымгъа бу тарых магъаналы жумушла баргъан кезиуде кёчгенди. Ол атын, тукъумун жашырын этерими тилегенди, иши бла байламлы. Ол жыл окъуна аны бла жарым айрыкамны жашауунда тюрлениулени, жамауатны арасында къаллай оюмла жюрюгенлерини юсюнден ушакъ этген эдик. Дунияда болум тюрленнгенден сора Кърымда болумну билир мурат бла аны бла жангыдан сёлешгенме.

- Жерни башында бир къырал, жер да туугъан журтум, жюрегимден сюйген Къабарты-Малкъарны алышаллыкъ тюйюлдю. Болсада Кърымда жашаугъа да юйреннгенме, тюзелгенме, нёгерлерими санына да къошулгъанды. Алагъа Къабарты-Малкъарны, Элбрусну, Чегем чучхурланы, Чирик кёлню, башха айбат жерлерибизни юслеринден айтама, кёплери, хапарларыма сукъланып, Къабарты-Малкъаргъа барыргъа сюйгенлерин билдиреди,-дейди мени ушакъ нёгерим.

Украина Кърымгъа учуз курортхача къарагъанды – кеслери солуп, алай обсеткени тап халгъа кетирирге уа ахча бёлюрге ашыкъмагъанды. Бюгюнлюкде бу жаны бла тюрлениуле уллудула. Сёзге, 2014 жылдан бери жарым айрыкамда 70 къонакъ юй ишлетилгенди, 600 объект тынгылы жангыртылгъанды. Жаланда былтыр 13 къонакъ юй ачханды эшиклерин туристлеге, алада битеу да бирге 400 отоу къуралгъанды.

Мени нёгерими айтханына кёре, бу жылланы ичинде уа юйюрю бла жарым айрыкамны тарых, табигъат магъаналы жерлерини асламында болгъанды: Ялтада, Севастопольда, Алуштада, Симферопольда, Бахчисарайда, Тарханкутда, башха жерледе. «Ливадия, Массандра, Воронцов ыналаланы юслеринден эшитмеген адам болмаз. Ала бек сейирдиле. Бютюнда Ялтада Никитин атлы терек бахчаны, «Новый Иерусалим» маршрутну сюйгенме, Джур-Джур чучхурла да сейирдиле. Демерджи-яйлагъа, башхача айтханда, таугъа, жаяу баргъанбыз: аны бийиклиги 1,3 минг метрге жетеди, маршрутуну узунлугъу уа 23 километрди. Кърымны айбат жерлерини юслеринден жазгъан статьяла белгиленип, жаш, къыз да Артекге путёвкала бла саугъаланнган эдиле»,-дейди ол.

Танышымы айтханына кёре, кърымчыла ачыкъ, жарыкъ кёллю, кьонакъбай адамладыла, ала байрамланы, къууанчланы бек сюеди. 18 мартда уа шахарлада тюрлю-тюрлю жумушла болуччудула, статьябызны жигити юйюрю бла алагъа тири къатышыучуду. «Байрам хар заманда да жарыкъ халда ётеди, халкъ анга сюйюп къатышады. Онг болса, биз да барыргъа деп турабыз»,-дейди ушагъыбызны ахырында ол.

Тюнене уа Нальчикде Музыка театрда Кърым Россейге къайтханына аталып, къууанчлы жыйылыу болгъанды. Анга власть органланы келечилери бла бирге жамауат, жаш адамла да къатышхандыла. Къууанчлы ишлеге КъМР-ни Башчысы Казбек Коков да къошулгъанды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Онгдуруу

Айбатландырыллыкъ тийреле

Быйыл «Жашау журт эм шахар болум» миллет эм «Иги шахар болумну къурау» федерал проектлеге кёре, 15-17 мартда игилендирирге тийишли жерлени битеуроссей сайлауу бардырыллыкъды. Къабарты-Малкъар анга тири къатышхан регионладан бириди. Аны хайыры бла республиканда аслам иш этилгенди. Ол санда жамауат аслам хайырланнган 196 жер, кёп фатарлы юйлени 517 чакълы арбазы, 47 майдан, 38 сквер, 19 парк бла аллея жангыртылгъандыла. Аланы асламысын жерлешлерибиз сайлагъандыла.

Жамауатны оюмун билиу амал республика айбатны болуруна къошумчулукъ этеди. Былтыр сайлаугъа уллу кёллю болмагъан 80 минг адам къатышханды. Быйылны юсюнден айтханда, игилендирилирге тийишли 18 объект кёргюзтюлгенди, ол санда Нальчикде Каштановая аллея, 2-чи Таман дивизияны сквери эм Киров атлы орамда сквер; Басханда Совет Союзну Жигити Юрий Гагарин атлы орам эм эки жаяу жолчукъ; Прохладныйде ЗАГС-ны аллында аллея; Майскийде «Родина» кинотеатры майданы эм Комаров атлы орамда велосипед жолчукъ; Нарткъалада Красная, Ахметов атлы орамлада сквер; Терекде «Западный» парк эм школ аллея; Тырныауузда Элбрус проспекти Гирхожан сууну кёпюрюнден Молодёжный орамгъа дери кесегинде жаяу жолчукъ эм Чегемде да Лагерный орамда бла «Южный» микрорайонда сквер жангыртылгъандыла.

Кесини районуна, шахарына жарсыгъан сайлаугъа къошулургъа тийишлиди. Анга къалай къатышыргъа боллугъун **национальные-проекты.рф**. платформада билирге боллукъду.

Проектни магъанасы шахарчыланы жашауларын игилендириу болумла къураргъады. Ол санда бузукълукъланы кетиргенди, тёгерек-башны айбатландырыргъады. Бек башы – бу жумушха уллу, гитче да тартылырча этергеди.

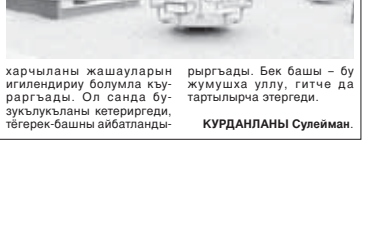

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

2024 ЮЙЮРНЮ ЖЫЛЫ

Хурметге, юлгюге да тийишли

Къайсы элибизни да жамауатыны байлыгъы, аны берекети да кёпню кёрген эмда билген абадан тёлюсюдю. Ала жаланда кеслерини тукъумларыны, юйюрлерини угъай, саулай да миллетибизни да байлыгъыдыла. Аладыла бизни ёмюрледен келген адет-тёрелерибизни, маданиятыбызны, тинибизни-динибизни, тилибизни сакъларгъа юйретгенле, кёп затха тюшюндюре келгенле да. Бюгюннгю тёлю абаданла айтхан жол бла бармаса, тёлюлени араларында байламлыкъ болмаса, къайсы миллетге да кесилигин, энчилигин да сакълагъан тынч болмаз эди.

Яникой элден Хутуйланы Ахматха бюгюнлюкде энди токъсан юч жылдан атлагъанды. Алай эсе да, ол, къудуретни ахшылыгъындан, тириди. Туудукълары бла шашка ойнагъра, физкультура бла кюреширге да угъай демейди. Аны танығъанла ол таза динни тутханын биледиле, Къуранны кёзюлдюреуюксюз окъуйду, намазны къылыргъа жамауатны азан окъугъаны бла да чакъырады. Ол хажиликге баргъанында, азанны анда да окъугъанды.

Биз бюгюнлюкде Хутуй улу Яникойда жашагъанын айтханбыз. Алай эсе да, ол кесини къарт атасы Хутуйланы Ийналукъа эфендини жеринде, башхача айтханда уа, кеси оночжыллыкълай кёчген тыпыр ташында жашагъанды да сейирди. Алгъадан айтсакъ, юйюр бери Орта Азиядан артха кёчгенинде былайда оруслу киши Георгий Фёдорович Фисун, юйню бузуп, кеси журт салыпт тура эди. Ма андан Ахматха аппасины жерин артха сатып алыргъа тюшгенди.

Дагъыда бир ахшы шарта – бусагъатда да аланы бахчаларында къарт атасы кёчюнчюлюкге дери салгъан кертме терекле окъуна турадыла. Айхай да, аланы татыуларыны энчилигин да белгилейди ушакъ нёгерим. Андан сора да, аланы терек бахчаларында ёсген юч тюрлю терекден юлгюле Нальчикде миллет музейде да бардыла.

Хутуй улуну атасы Зулькъай терекчилик, бахчачылыкъ ишле бла къаты кюрешгенди. Ахмат да андан аслам затха тюшюннгенди. Халкъ алыкъа нартюх салып кюрешмегенлеринде да, бу юйюрде аны ёсдюргенديле. Гитчеле абаданлагъа болушлыкъ эте, кёргенлерин унутмай, ишни эбине да юйренгенديле.

Ахмат кеси улуу юйюрде ёсгенди. Анасы Энейланы Хажимурзаны кызысы Гюнжамал эди, халкъ а аны Жауа деп таныгъанды. Яникойдан Орта Азиягъа ата бла ана жети сабийлери бла кёчюрюлгенديле. Алгъадан онеки сабийлери болгъанлыкъгъа, жарсыугъа, къалгъанлары гитчеле кетген эдиле дуниядан.

Юйюр Къыргъызстанда Киров атлы колхозгъа тюшгенди. Аталары, аналары, аналарыны анасы гелля, ата къарындашлары да кёчюрюлгенди сора, жарсыугъа, алай кёпню ёмюр сюралмагъандыла. Ала барысы да юч юйюкъны ичинде ауушун, сабийлеге ёз башларыны къайгъысын кеслерине этергге тюшген эди.

Ушагъыбызны кезиюнде Ахмат, анасын уллу хурмет бла эсгере, битеу да таулу тиширылуланы хунерлиликлерин черте, аланы ол энчиликлери миллетни азап жылда сакълап къалгъанын да белгилейди. Гюнжамал да адамгъа быстыр тигерге керек болса, аны ёнчелей да турмай, кёзю бла бир къарагъанлай окъуна билип къойгъанды. «Аллай эди анам, бёркден башлап чарыкъларгъа дери кеси тикген. Онёки сабийни ёсдюрюрге кюрешген», – деп эсгергенди Хутуй улу уа.

Биз уллу юйюрден жети сабий къалгъанын белгилеген эдик. Ала уа беш кёш бла экн жаш болгъанды. Жашлада тамата уа Ахмат болуп, ата-ана ауушханларында кесинден он жылгъа гитче къарындашы Махмутха, къалай эсе да, башхача эс бургъанды. Ол жукълап турғъанында окъуна, анга сагъая, юсюн-башын жабарча, ашсуудан къыйналмаза мадар этип турғъанын да эсгереди. Артда аны окъутургъа къыйын салгъан да ол болгъанды.

Хутуйлары тыш жеринде тургъанларында да, Ахмат атасы ауушунчу анга болуша, артда агъач мастерскойда да да ишлегенди. Кесини Орта Азияда ишлеген инструментлери, сёз ючюн, балтасы, сюрмеси окъуна бюгюн юйде турадыла. Къурулуш жаны бла ангылыву, хунери болгъанына хайыры бла уа ол бери къайтхандан сора да, элде кёп юй-журтну сюерге болушлыкъ этгенди.

Ахматны ёз юйюрюню юсюнден айтсакъ, ол юйдегиси Гелястанланы Жюнюсню кызысы Нафисат бла алты жаш бла къыз ёсдюргенди. Таматалары Магомет бюгюнлюкде ишден солудады. «Зеленхозда» директорну орунбасары болуп тургъанды. Бирсиле да бийик билимле алып, окъугъан, ишлеген жерлеринде да бет жарыкълыдыла. Бюгюнлюкде юйюрде жыйырма бла бир тудукъ, аладан туугъанла уа жыйырма бла беш боладыла.

Жангы тёлюде да энди юйюрле къурагъанла да бардыла. Ала да саулукъ сакълауда, сатыу-алыуда, аскер къуллукълада, башха бёлюмледе да ишлей, жашау тиричиликлерин бардырадыла.

– Атабыз къурулушда ишлей, элде изеулеге кёп барып, болушхан да этгенди. Биз аны юйде хазна кёрген да этмеучю эдик. Бизни уа, баям, сёзлеринден зсе бек кеслерини къылыкълары бла юйретгендиле.

Юйде бизде бир заманда да ичги, сёз жюрютюу деген, неда бир башха терс затна жюрютюлюп кёрмегенбиз. Ким да кёргенин этип, алай юйреней да, бизни ариулукъ бла, таплыкъ бла тюшюндюргенديле неге да,– деп, сабийлени таматасы Магомет бизге атасыны бла анасыны юслеринден хапарлагъанды.

Жашай баргъанда, адам улу тынчлыкъгъа, къыйынлыкъгъа, кёп тюрлю сынаулагъа да тюбейди. Аны жашаууну алайды къурамы. Ахматны жашау жолу да толуду сынауладан. Ол эгечлеринден-къарындашындан, юй бийчесинден, жашы Хабибуллахдан айырылгъан эсе да, къадарына ыразыды. Огъурсузланмай, таза ниетлилей къалгъанды. Къатында эгечи Сакинат (ол Уяналадады), сабийлери, туудукълары барлыгъына шукур эте, алагъа тилекле эте жашайды. Ол юй бийчеси Нафисат бла бирге, аз къалып, эзли жыйылы жашагъанды.

– Биз 1958 жылда къурагъан эдик юйюр. Ишден артха турмагъан, ол сени жумушунгду демеген, аллай адам болгъанды. Юйде туур малла, уякъ аякълыла да тутханбыз. Алагъа къарагъра да болушханды, жюн иши, бахча бла да кюрешгенди.

Биз сабий ёсдюргенни бир заманда да къыйынгга санамай, аланы таматала гитчелеге болушурча, бир бирлеринде хурмет бере билирча, керек кюнде таянчакълыкъ да этерча, биреуге сугъанакълыкъ этмей, халал къыйынлары бла жашарча, ол халда юйретгенбиз,– дейди ушакъ нёгерим.

Ахмат жарыкълыкъны да сюйген адамды. Жашлыгъында Къызыл-Къаяда миллет тепсеулеге тюшюндюрген кружокга да жюрюп тургъанды. Анда анга аланы булунгучу жаш Аппайланы Каммат юйретгенин, аны унерли адам болгъанын да эсгергенди. Мында аспамысы таулула болуп, бирсиле да тауча сёлеширге юйренип къалгъанларын да.

Ушагъыбызны кезиую тилибизни юсюнден сёзге жетгенинде уа, акъсакъал бюгюнлюкде аны таркъая баргъаныына жарсыгъанды. «Миллетни тили кыруса, ол кеси да тас болуп къаллыкъды, ата-аналагъа, устазлагъа да аны юсюнден бек къаты айтырыкъ эдик, мени айтханым жараса. Бюгюнлюкде жашау тынчлыкълы болгъанды, шёндю юйге тышыындан суу ташыр кереклиси окъуна жокъду, былай айтханда. Ол игиликлени да себепликлерин ангылап, жаш тёлюбюз адет-тёреледен, ана тилден айырылып къалмазча мадарланы этергге тийишлиди. Сёз ючюн, сабийлеге, орамда озуп бара туруп, бир сёзню сорсам, ала аны билаллмай, магъанасын да аны билаялмай: «А как это по-русски будет?»–деп тохтайдыла»,–дегенди.

Болсада Хутуй улу, элде Элеккуланы Хасанча, Къумукъланы Азаматча, Жаникаланы Мухтарча жашла барлыкъларына шукур эте, аллай адамла болгъан къадарда уа ол айныый барлыгъына да ийнанады.

Узакъ ёмюр сюрген акъсакъал аш-суну уа айыра болурму деп да сейирди эте, аны юсюнден соргъанлыбызда уа, ол асламысында ийнекни агъындан этилген ашарыкъланы хайырланып келгенин билдиргенди. Таулу халкъ хар заманда сютню, айранны, бишлакъны энчилей, ол беркетни хурметлегенин да айтханды. Миллетибизни не кезиуде да бу затладан юйню къуру этмезге сакълыгъын, алагъа берилге келген магъананы да.

Узакъ ёмюр сюргенлерибиз – ала, баям, бизни барыбызгъа да олгюдюне. Ачыкъ ниетлиликлери, юйюр ёсдюре, баш кечиндире билленнлери, миллетлерине айып келтирмей жашагъанлары ючюн. Таулу арбазларыбыздан беркет бир заманда къурумасын, ол беркетни мурдору уа, айхай да, бизни аппаларыбыз бла ынналарыбызды.

ТРАМЛАНЫ Зухура.

Итиниулюк

Тырныауузда бардырылгъан «Жюргеми сабийлеге береме» деген Битеуроссей эришиную муниципал кесегинде Улбашланы Махмудну биринчи кёргенимде, бу жаш адам кесине базынын школгъа ишлерге къалай келгенин ангылаялмай турғъанма. Сора ол дерсин башлагъанда уа, хар соруума да жуупла тапхан эдим. Ол бусагъат заманда бек керекли, бек сейир пилотсуз учхан аппаратла бла ишлеуге юйрете кёре эдим. Жашчыкъланы эм сюйген затлары.

Улбашланы Юсюпню жашы Махмуд Тырныауузну В.Г.Кузнецов атлы 6-чы номерли школунда ишлейди. Андан тышында да, Элбрус районну маданият жашаууна тири къатышады. Орус эм малкъар тилледе уллу байрамланы бардырады. Ол бюгюннгю ушакъ нёгеримди.

«Къуучуларым бла шуёхлукъ жюрютюрге да излейме»

– Махмуд, устазлыкъ ишни сайлай туруп, не мурятынг бар эди?

– Кертисин айтханда, устазлыкъгъа кесим сунмай турғъанлай келгенме. Жаш тёлюню жангы гаджетлеге сейирлери нечик уллу болгъанын билесиз. Дерслериме, кёшакъ билим халда бардырама аланы, жашла да, кызыла да сюйюп келедиле. Школну иши кыйынын болса да, кеси билимими башхаларгъа бериуню бек магъанаалыгъа санайма. Энди барысы да техникле бла конструкторла, инженерле болуп да къалмаза окъуучуларым, алай буызны сайларгъа сюйгенлеге болушлугъум тие эсе, насыплыма.

– Сабийле бла ишлер ючюн, устаз жумушакъ жюрекли, огъурлу болургъа керекди. Бютюнда кёшакъ билим бериуде. Башха дерслеге барыргъа борч эсе сабийге, сени дерслерингe уа жанлары сюйюп, кёллери излеп келе болурла ала?

– Устазлыкъ ол бир энчи сезимди. Кёшакъ билим бериуню устазы сабийни кёз къарамын, фахмусун, изленлерин айныгыуда да уллу себеплик этерча онг табады. Дерслеримде, юйретиу ишден сора да, окъуучуларым бла кёп тюрлю затланы сюзебиз, ушакъ этебиз. Къуру устаз болуп къалыу жетмейди манга, алагъа шуёх болургъа излейме. Жаш адамланы ичу дуниялары, сейирлери манга да сейирдиле. Бусагъат заманны сабийлери бек акъыллыладыла, бергенинги мычымай аладыла, аны къыйналмай хайырланадыла.

– Ачыкъ дерсингде болгъанма. Анда квадрокоптерлени учургъаныгъызны кёргенме. Къаллай хайыр келтиреди ала?

– Илму тинтиу жаны бла хайырлыдыла ала, аланы кёкге учуруп, адам агъы жеталмагъан жерледе сурат бла видео алдырадыла. Квадрокоптерлени геологияда, экологияда, биологияда, эл мюлкде керекли информацияны жыйыуда хайырланадыла. Къорқъуусузлукъ эм къоруулау жаны бла магъаналары да уллуду.

Жюк ташыуда да. Бирбирде коптерлени хайыры бла къазауат болгъан жерлеге дарманланы неда башха эм керекли затланы жетдиреди. Аланы аламат сурат алыуда, бийик качестволу видео жаздырыуда да бек кёп хайырланадыла. Ала билим бериуде бла илмуда да аламат болушлукъчуладыла. Авиациягъа окъугъан студентлеге учууну тасхаларына юйренирге, башха техника амаллада да болушадыла.

Кесигиз кёресиз да, бюгюннгю жашауубузну къайсы жанын алып къарасакъ да, квадрокоптерле кенг хайырланылаладыла.

– Сени башха жерлеге ишлерге уа чакъырмадыла?

– Кёп кере районубузну башха школларына чакъырғъандыла. Дагъыда маданият жашауга къатышырмыз да излейдиле, байрамланы бардырсам, жырласам сюеди. Алай, 6-чы школ ёз, кесим окъугъан мектеп болгъаны себепли, мындагъы иш жолдашларымы бла шуёхларымы, окъуучуларымы да къююп, бир башха жерге кетер муратым жокъду.

– Кесинги профессионал жаны бла къалай айныгъаса?

– Устазны ишинде ол бек магъаналы жаныды. Хар кюнден жангы технологияла, ала бла хайырланыу амалла чыгъадыла. Замандан артха къалмаз ючюн, билимими айнытыр ючюн да, усталыгъыма кёре кёп окъуйма. Алгъан билимим, кесими айнытхандан сора да, сабийлериме жангы амалланы сынар ногр береди.

Дагъыда психология жаны бла къылыгъымы игиленديريغ уллу эс бурама. Тёзюмюню айнытыуда, сабийни ич дуниясын ангылай, кёпчюлюкде жарашыулу бола билиуде да алгъан билимими хайыранама. Алайсыз 21-чи ёмюрню школларында ишлерге жарамаз.

– Андан сора къаллай башха сейирлеринг бардыла?

– Таулагъа чыгъаргъа бек сюеме. Кесими анда эркин солуууму бек жаратама. Къышда сноубордда учама. Сау юйыкъ ишлеп арыгъаным солуу юкнледе аллай учуууумда унутулада. Женгилленип, жангы кюч бла къайтама ишиме. Тауладыла сюймеклигим.

– Къаллай юйюрню жашыса? Юйюрде эм багъалы неди?

– Юйюрюбюзде тёртеулен болабыз. Атам бла анам къарындашымы бла мени уллу сюймеклиде ёсдюргендиле. Ала, билгенлерича, адамлыкъны шартларын сингдиргендиле бизге. Жашауумда бек ышаннган адамым да къарындашымды. Не заманда да болушлукъ керек болса, мычымай жетеригине ийнанама. Бир бири арабызда байламлыкъ, жуушлыкъ, шуёхлукъ бла хурмет болур ючюн, атабыз бла анабыз уллу кёшлин салгъандыла. Сау болсунла. Бюгюн кесими адамгъа санаяла эсем, ол аланы себепленديريغ. Олду манга эм багъалы да – бир бирни ангылау, билиу, хурметлеу.

– Шуёхлукъ деген сёзню магъанасын къалай ангылайса? Бармыды аллай чынты шуёхунг?

– Шуёх деген ол, мени оюмума кёре, къуучанчымда, жарсыгъан кезиюмде да жанымда болалгъан, сагъышларымы, оюмларыма да тынгылап, кесини сёзюн айталгъан, жангылсам да, билеклик эте билген аллай адамды. Энчи чертип бирин да айтыргъа сюймейме, тенглерим барысы да жаныма жуукъ болалгъан аллай адамладыла. Аланы бек багъалайма, барын да сюеме.

– Ишинге ийнандырғъан, ючю берген кимди?

– Сёзсюз, окъуучуларым. Ала бла ушакъ этиуюм, аланы жетишимлери, жангы атламлагъа кёллениулери уллу ючю береди, ишими андан да бек сюерча этеди.

Ушакъны **ТЕМУККУЛАНЫ Асият** бардырғъанды.

Соруу

Адеплилик – ол неди?

Кёпле былай оюм этедиле: адепли адам – ол бийик билим алгъан, кёп китап окъугъан, бир ненча тилни билген адамды. Алай, мен акъыл этенден, ариу къылыкъ, адеплилик деген ангылауну магъанасы кенгди, аланы ахырына дери ачыкълагъан да бек къыйынды. Болсада ол сёзлени мурдорун игилик бла огъурлулукъ тутады. Сиз а къалай сунасыз, деген сорууну бир къауум адамгъа бергенбиз да, аланы жууаплары бла окъуучуларыбызны шагъырей этебиз.

БАЙЧЕККУЛАНЫ Нина, профессор:

– Адеплилик билим бла байламлы болмагъан сунама. Мен, узакъ ту элде ёмюрденахыргъа туруп, окъур амалдары болмай, аны ючюн а жашаудан уллу ангылаулары болгъан, адепсизликни бедишле санагъан, таза ниетлиликни эм башына салгъан кёп къартланы билгенме. Аланы юйлери, жюреклери да таза эдиле, ала, окъуй билмегенликге, халкъ жырланы, Мечиланы Кязимни назмуларын да кёлден билгендиле, сейир кюнакъбайла болгъандыла. Аллай инсанлагъа тюбесенг, ала бла сёлешсенг, халкъыбызы ючюн ёхтемлениригинг келеди.

Жарсыугъа, арабызда осал къылыкълыла да бардыла. Аллайлагъа тюбесенг а, халкъыбызны бу нарт сёзю олсагъат эсинге тюшеди: «Аманнга тюбесенг, этегинги кесип кет».

ТЁППЕЛАНЫ Алим, жырчы:

– Жашауумда адепли адамлагъа, насыпха, кёп тюбегенме. Аладан юлгю алыргъа да итинненгенме. Ала бла ушакъ этген, кеслерин жюрютген халлерине къарагъан да хычыуун эди. Ала, къалай эсе да, башха тюрлю инсанла эдиле. Элде адам ауусса, олсагъат тебирер эдиле. Башханы ачыуына, кесиникинеча, кёллери бла жарсыгъандыла, къуучанлына да ма ол халда къарагъандыла. Ала элибизни огъурлу къартлары эдиле. Жарсыугъа, кёбюсю бу дуниядан кетгендиле.

КЪУЖОНЛАНЫ Джамболат, врач:

– Адеплилик бла огъурлулукъ бир сунама. Сёз ючюн, огъурлу адамгъа эрттенликде юйден чыгъып бара тюбесенг, ол кюн жолунг болмай къалмайды. Андан сора да, жюрегинг жарыйды, кёлюнг кётюрюледи. Бу шёндюгю жашауда уа аны магъанасы бютюн улу сунама. Аллай адамла къатымда болгъанларына жюрегим бла къууанама.

МОКЪАЛАНЫ Амина, КъМКъУ-ну медицина колледжини студенти:

– Адепли адам, мен сунгандан, билими, байлыгъы бла да махтанмайды, иши, кёлюлгъы бла да кёргюзтеди адеплилигин. Аллай адам ауазын уллу этип сёлешмез, сени жашыртын «чимдимез». Бирле уллу къуллукъда ишлеген адам адепсиз болмаз деп, алай къарайдыла. Аны терсге саналма. Аллайланы араларында да осал къылыкълыла тюбейдиле.

БАТЫРБЕКЛАНЫ Жанна, врач:

– Мени анам айтыучуду: «Адамны адепли болгъанын бла къалгъанын мангылайына къарап биляллыкъ тюйюлсе, ол этген ишлерине, айтхан сёзлерине кёре болады». Аны ол сёзлерин мен эсимде тутуп, ол жорукъ бла жашаргъа кюрешеме.

ШАУАЛАНЫ Мухтар, тау-лыжа спортну устасы:

– Мен адеплиликлери бла юлгю алырча кёп адамны таныйма. Аланы араларында эр кишиле, тиширыула, жаш адамла да бардыла. Ала жашауну жарыгъыракъ этедиле, акъыл сёзлерине, ачыуланмай, ким да ангыларча, арагъа болмачы сёзлени кьошмай сёлешгенлерине бир бирге кьажау сюелгенле да тынгылайдыла. Мен аллай танышларым болгъанларына бек къууанама, аладан юлгю алама.

ТЕМУККУЛАНЫ Зулейха, предприниматель:

– Бир жол экн ушакъну тиширыу сёз боладыла. Бир бирлерине айтмагъан аманлары къалмайды. Аланы ол даулашларын кёрген ючюнчю къоншу уа экинчисине: «Ай, аурунгу алайым, ол адамгъа юсюнде болмагъан не къадар кир затны къуйдунг тилинг бла», – дейди. Тюйюшгенледен бири уа: «Фатимат, сен а тели кёреме, болмагъан затны айтып, ачыу этдиригге керекди, ансы болгъан затны айтхандан не хайыр», – деген эди. Ма анга адепли деп къалай айтхын?

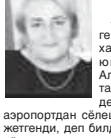

ХОЧУЛАНЫ Фатимат, киндик ана:

– Эки тенг тиширыу Тюркге барып, сатаргъа хатчукъ характ жыйыыдырып, юйлерине атланадыла. Айал аэропортда жюклери тас болады. Сора эки кюнден, тиширыуланы бирине аэропортдан сёлешип, кел да ал, жюгюнг жеттенди, деп билдиреди. Ол кесиникин, нёгериникин да алып келеди. Ары дери уа жолда келе экиси да сёз боладыла. Анга да къарамай, аладан бири нёгерини жюгюн да алып, иесине къайтарады. Артда уа, сокъураныр, мыйысы къатында баш бармагъын буруп: «Къара, мен телини зтгеними, келтирип анга жюгюн къолуна тутдургъанма, башым ишлесе эди, аны кесиме къымып, нек къоймадым? Эки ингирде намазлыгъымда тилек этсем эди, урлагъанымы Аллах кечер эди», – дегенди. Ма аллайладан Аллах сакъласын.

Басмагъа **ХОЛАЛАНЫ Марзият** хазырлагъанды.

Бизге жазадыла

«Миллетни миллет этген аны тилиди, келигиз, аны эниш эттмейик»

Нальчикден Башийланы Саният «Заман» газетге эрттеден бери жазылгъанын, аны сюйюп окъугъанын да айтады. Бюгюн а ол халкъыбызны жарсыуларындан бири бла байламлы кесини оюмун жазып жибергенди.

«Сиз миллетибизни иги адетлерини юслеринде жазасыз, бизни айныуубузгъа чырмау этген проблемаланы да кётюре турасыз. Аладан бири тилибиз бла байламлыды. Мени ол артыкъда бек жарсыталы, нек дегенде ана типден устаз болуп кёп жылланы ишлегенме. Кертиди, эртеден бери да пенсиядама, алай миллетим бла байламлы хар шартха да эс бургъанлай турама.

Манга къолума къаламны алдырғъан да олду. Шахарны къояйыкъ да, таулу элде ёсген, таулу атадан бла анадан туугъан сабийлени бир-бирлери тилибизни билмегенлери, аны къой – сёлеширге окъуна ыйлыкъгъанлары, мени бек жарсытады, аны бла бирге ачыуландырғъан да этеди. Бир кюн аны юсюнден бирге олтурғъан жерибизде тиширыула бла ушакъ бардырабыз да, аладан бири былай айтады:

– Не бек къадалыл кюреше эсем да, туугъанларыны, туудукъларыны да кеси тилибизде сёлешдирмаймма. Мени да барды анда терслигим, заманында къаты болмагъанма кеси тилибизде сёлешигиз деп, окъуларына орус тилни иги бисселе жарар деген оюмда. Жарағъан да этгенди, окъуулула болгъандыла, тауча сёлешмейдиле ансы.

Ма аллай окъуулуларыбыз телевизорда бериулеге къатышсала да, тыкъ-мыкъ этип, бир сёзню тауча чалдырсала, эки сёзню уа орусча айтадыла. Алагъа не айып, элде жашап тургъан абаданларыбызы да ол халда сёлешселе. Бир кюн, къайсы элден болгъанын унутханма, бир бериуге къарайма. Не айтдыраса, хайт деген тиширыуларыбыз, бирге жыйылып, адет-тёрелерибизни юслеринде сёлешедиле, кеслерини жырғъа, чамгъа хунерликлерин да кёргюзтедиле. Мен алагъа сюйюп къарағъанма, жаланда мени ачыуландырғъан аланы тауча шатык сёлешалмагъанлары болгъанды. Ай, юйюгюзге, «къабыргъа» «могила», «жолгъа» «дорога», «жылгъа» «год» деп барадыла. Ала эсден кетерча неда билмеэча алай къыйын сёзлемидиле. Айып этенме, элде ёсген, жашагъан ушайсыз да деп.

Не сейиримм, ата-анала сабийлерине репетиторла тутуп, ингилиз, орус тиллени бютюн иги билирлерин соедиле. Кеслерини тиллерин баламдыгъларине уа къайгъырмайдыла. Ма аллайланы кёре кёлсем, тилибиз былай ыспассы нек болуп къалды, деген соруу жюрегими къыйынгъанлай турады.

Нем оюм этгенден, адамлыкъ ана тилден башланады. Миллетни миллет этген аны тилиди деп, бошму айтылады. Келигиз, аны эниш этмейик».

Эсгертиу

Агъачха бютюн сакъ болгъан кезиу

Хурметли жамауат! Нальчикчиле эмда республиканы башха жерлеринде жашагъанла, студентле бла школьчо, учучла эмда чабакъчыла, табийгъатха чыгъып солургъа сюйюучюле! Бизни республикада от тюшюу жаны бла къоркъуулу кезиу баллангнганы ючюн, агъачлагъа бютюнда сакъ болургъа кереклисини юсюнден билдирип, «Нальчикни агъач мюлкю» къырал учреждение быллай эсгертиуле этеди:

- бу кезиуде агъачлагъа азыракъ чыгъарғъа кюрешигиз;

- анда болгъан кезиуде жаннган сирнекни, къабыннган тютюнню эмда аны кюлюн жерге тюшюргиз;

- энчи анга деп бёлюннген жерледен тышындa от этмегиз, кете туруп аланы да суу къуюп ёчюлтюгюз;

- уугъа чыкъгъанда, терк къабыныргъа боллукъ затланы хайырланмагъыз;

- агъачда, сабонладо, алагъа жууукъ жерледе къургъакъ кырдыкны кюйдюрмегиз;

- терк къабыныргъа боллукъ затла, ол санда жау неда отлукъ татыгъан абериле агъачда къоймагъыз;

- техниканы мотору ишлей тургъанда, аны орунуна отлукъ къуймагъыз, къатында от этмегиз, тютюн да ичмегиз;

- агъачда ишлеген адамны кеси бла отну ёчюлтген абериси болургъа керекди.

Агъачлада от тюшгенин кёрсегиз, олсагъат бу номерле бла сёлешип билдиргиз: 97-21-47; 97-21-61, 97-38-76, 01.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

Байламлыкъла

Халкъланы бирикдирген чыгъармала

Мечиланы Кязим атлы фондда бу кюнледе поэтесса, КъМР-ни маданиятыны сыйлы къуллукъчусу Мусукаланы Сакинатны «Къазах эпос» бла «Манасны юсюнден айтыу» деген кёчюрме китапларыны презентациясы болгъанды. Ол чыгъармала къарачай-малкъар халкъ кёчгюнчюлюкде болгъан жылларында анга себеплик, билеклик этип тургъан къазах, къыргъыз халкълагъа ыразылыкъны билдирген магъаналы ишледиле. Ала келсери да бизни тарыхлы Ата журтубуздан кёчюрюлгенибизге 80 жыл болгъанына аталгъандыла. Тюбешиую бардыргъан Жолабланы Тахир бла Гергьокъаланы Халимат да миллетибизни керти къызыны къаламыны ызы узакъ Азияда жюрюген сезимлени бизге жууукъ этгенин чертгенди.

«Манас» - къыргъыз халкъны дуниягъа айтылгъан жигитлик эпосду. Ол биринчи кере 1885 жылда басмаланнганды, беш жюз мингден аслам назму тизгинден къуралгъанды. «Къазах эпосну» кёчюрюу уа эртте заманны къол жылыуун узатып, бюгюннгю кюнюбюзге салгъанча алай кёрюнеди. Къыргъыз эм къазах эпосланы бизни тамата тёлюбюз бла байламлыкълары бек уллуду. Нек дегенде ала ол жерледе туугъандыла, талай заманны анда жашаргъа да тюшгенди, андан келгенлеринден сора да, ол жерлени сыйлаын кёргенлей турадыла. Мусукаланы Сакинат да ол тёлюден болгъаны ючюн, анча тизгинни тизип, аллай аламат чыгъармала бла биз да танышырча амал этгенди.

Тюбешиуде Къайгъырмазланы Самира «Манас» деген чыгъарманы юзюгюн малкъар тилде окъуғъанды. Сакинатны ол чыгъармалаты малкъар тилге кёчюргенине жангыз кеси миллети угъай, къазах, къыргъыз халкъла да ыспас этгендие, жылы сёзлерин айтхандыла. Къыргъызстандан «Манас» академияны президенти Талантаалы Бакчиев видео бла алгъыш сёзлерин жибергенди.

«Багъалы малкъар халкъ, барыгъызгъа да уллу салам айтабыз. Мында туугъан, ёсген таулуланы къарындашларыбыз, эгечлерибизча кёребиз. «Манас» тюрк миллетлени эм уллу чыгъармаларындан бириди. Кёп ёмюрлени аууздан-ауузгъа айтыла келеди. Къартларбыз аны тизгинлери кёкден тюшгенديле деп да айта эдиле. Мусукаланы Сакинат, базынын, аллай уллу, магъаналы чыгъарманы къарачай-малкъар тилге кёчюрюп, жерлешлерин бизни тарыхыбыз бла таныштыргъаны ючюн уллу ыразылыгъыбызны билдирирге сюеме», – дегенди ол.

– Адамны къаллай жигитлиги болургъа керекди бир уллу миллетни аллай ёмюрге бла ётюп келип тургъан чыгъармасын кёчюралырча. «Манас» китап энди басмаланнганды, Сакинатны аны малкъар тилге кёчюргени ючюн Къыргъызстанда бек уллу ыспас этгендие. Аны юсюнден келерини журналларында да басмалагъандыла, жайда уа битеу манасчыла бла бирге тюберге юсюнкъгъа чакъыргъандыла,- дегенди «Минги-Тау» журналны баш редактору Додуланы Аскер.

Таулу поэтессагъа «Къазах эпосну» кёчюргени ючюн къазахлыла да ыразылыкъларын билдиргендие. Ол миллетле арасында байламлыкъ жюрютюргe себеплик болгъанын да чертгендие. Ыразылыкъ сёзлеринден сора да, Сакинатха белгили жырчылары Гульмира Аскарова видео бла жыр саугъа жибергенди.

Тюбешиуде поэтессагъа ыразылыкъ сёзлерин билдирирге сюйгенле аз болмагъандыла. Сумайланы Ахмат бла Локиланы Рашит да Сакинатны кёп жылланы таныгъанларын айтхандыла. «Кёчгюнчюлюк заманда къазахлылану бла къыргъызлыланы кёбюсю бизникиле бла гыржынларын юлешип тургъандыла. Бюгюнлюкде басмаланнган китапла уа аланы кыйын заманда себеплик этгенлерине ыразылыгъыбызны ачыкъайдыла»,- дегенди Ахмат.

Рашит кеси да Кёнделеннен болгъанын айтханды. Хар заманда да школдан келе тургъанда, юйре баргъынчы, биринчи Мусукаланы юйлерине къайтып, аланы аналары хазыялагъан азыкъла бла сыйланмагъанлай кетмегенин эсгергенди. Сакинатча огъурлу, къонакъбайлы, билимли инсанларыбыз кёп болсунла, дегенди.

– Сакинат фахмулу, ишден ярмагъан адамды. Ол газетибизде, адабиятда да биринчи жерде баргъанлай турады. Аны бла чекленмегенлей, кесини къалам къарындашларына, эгечлерине да юйретгенлей, болушханлай турады. Бир адамгъа да себеплик этерге угъай демеген таулу къызды ол, – дегенди Османланы Хыйса.

Байсыланы Харун да бу китапла миллетлени араларында байламлыкъ жюрютюрге себеп болгъанларын, башха халкълагъа хурмет бергенибизни туура этгенлерин чертгенди. Малкъар театрны артистласы Алтууланы Халимат а поэтесса анга таулу тиширыуну сыфатын ачыкълагъан терен магъаналы моно-пьеса жазгъанын айтханды, жылны ахырына аны бла къараучуланы шагъырейлендирирге сюйгенин да билдиргенди.

– Къыргъызстанда туугъанма, анда адамланы этген игиликлерин бизникиле айтханлай тура эдиле. Артха, туугъан жерибизге къайтхандан сора да, атам андан келтирген «Манасны» китабын окъуғъанлай туруучу эди. Къыргъызны адамы кёчгюнчюлюкде этген игиликлери ючюн эсиме келгенлей тура эди, не бла билдирейим бу миллетге ыразылыгъымы деп. Гитче чыгъарма болмагъанлыкъгъа, мен аны жазып башлагъанымда, ол барып тургъанды, бireу манга айтып тургъанча, тизгинлери тынч тизилип бара эдиле, – дегенди Мусукаланы Сакинат.

Ызы бла къарындашы Мусукаланы Магомет быллай тюбешиу къуралгъанына, хар келгенге да жюрек ыразылыгъын билдиргенди. Тюбешиую ахырында уа энди басмаланнган китапланы жыйылгъанлагъа саугъагъа бергенديле.

ТЕМУККУЛАНЫ Амина.
Суратла авторнудула.

Жандауурлукъ

Къошумчулукъ изленеди

Не заманда да къыралыбызгъа жау чапханда, эр кишиле сауут алып, Ата журтларын душман аскеринден къоруулагъандыла, жанларын-къанларын аямай. Тиширыула уа алагъа билеклик этгендиле, къолларындан келгенча болушхандыла, жюн кёлекле, чындайла эшип.

Бюгюнлюкде да ала энчи аскер операциягъа къатышханланы унутмагъандыла. Солтанланы Хыйсаны башламчылыгъы бла Хабазны орта школуну башланнган классларыны окъуучулары юч жюзден артыкъ чындай жыйгъандыла.

Хыйсаны тамата къарындашы Магомет да жюн чындайла, кёлекле жыйышдыра турады. Ол аланы барын да, кеси элтип, биз жерли аскерчи жашланы къолларына берирге акъыл этеди.

Ким биледи, анга къошумчулукъ этеме деген чыкъса, Магометге бу телефон номерге сёлеширге боллукъдуда: **8-906-189-24-04**.

ЛЕЙЛУН улу Х.
СУРАТДА: чындайла жыйгъан окъуучла.

Игилендириу

Кёк отлукъ узакъ эллеге жетгенди

Элбрусда «Саулукъ сакълау» миллет проектге кёре ишленген больницаны кёк отлукъ бла жалчытыр ючюн «Газпром газораспределение Нальчик» биригиную ишчилери 118,5 метр чакълы бирге быргъыла тартхандыла. Ол санда Россейде этилген эки котёл да салынгъанды. Аны юсюнден кёк отлукъ бла жалчытхан биригиную пресс-службасындан билдиргендие.

1936 жылда ишленген больница иги да тозургъан эди. Аны орунуна уллулугъу 580 квадрат метрге жетген жангысы ишленнгенди. Ол толусунлай жангы излемлеге келишеди. Социал магъаналы мекям жаланда эки жылны ичинде битгенди.

Мында кюндюзгю палатала, рентген этерча цифралы аппараты бла травматология бёлюм, педиатрланы, терапевтлени эм башха специалистлени кабинетлери да бардыла. Анда Элбрус, Тегенекли, Байдаево, Терс-Къол элледе жашагъан беш мингден артыкъ адам биринчи медицина болушлукъ алаллыкъдыла эм тийишли халда саулукъларына бакъдыралыкъдыла.

Эсге сала айтсакъ, бюгюнлюкде республиканы эллерини жюз процентине газ тартылгъанды. Ол санда озгъан айда Къабартыны-Малкъарны кёк отлукъ бла жалчытыу программасына кёре, Лесное, Пришибо-Малкинское, Малый Терек, Басхан эллеге да газ берилгенди. Алада битеу да 23 километр чакълы бирге быргъыла салынгъандыла.

Спорт

Хорламны ычхындырмагъанды

Россейни Президентин айыруу бла байламлы Сочиде эркин тутушуудан ЮФОну чемпионаты ётдюрюлгенди. Анда эм кючлюлеге къыралэришиуде тутушургъа эркинлик берилгени, аланы араларында хорлагъанладан а Россейни Парижде Олимпиада оюнлагъа барлыкъ жыйымдыкъ командасы къураллыгъы ючюн тюбешиуле сейир болгъандыла, гёжефле къарыуларын, усталыкъларын да аямагъандыла.

Анда бизни республикадан Заныкъоланы Марат жетишмли болгъанды. 97 килограммгъа дери ауурлукъда ол, битеу сермешлерин да хорлам бла бошап, алтын майдалны алгъанды.

Доммакъ майдалла бла уа Хаджи-Мурат Кушхов бла Ренат Апшев къайтхандыла, ала экиси да 79 килограмм ауурлукъда тутушхандыла.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.
СУРАТДА: Заныкъоланы Марат.

Жангылыкъ

Нальчикден Къазаннга — хаа жол

Быйыл тёртюнчю майда Нальчикден Къазаннга тюзюнлей жол ачыллыкъды. Татарстанны ара шахарына жюзден артыкъ олтурур жери болгъан Sukhoi Superjet самолет хар шабат кюн Нальчикден 12:05 сагъатда учарыкъды. Алай бла жолгъа юч сагъат бла он минут чакълы къоратылгъанды.

Эсге сала айтсакъ, республиканы араларында аллай байламлыкъ жолоучулагъа тап келликди, аны бла бирге тюрлю-тюрлю къыйматлы башламчылыкъланы бардыгъыр да себеплик этерикди. Ол санда туристлени санына къошулурча, инвесторла тартылырча, маданият жаны бла бирге ишлеу кючленирча этерге онг берликди.

Билетлени бюгюн окъуна сатып алырча жарайды.

Билим

Жашауда керек усталыкъларгъа юйретедиле

Бу кюнледе КъМР-ни сатыу-алыу-технология колледжинде болгъанбыз. Окъуу юйню окъуу-производство иш жаны бла директорну орунбасарыны къуллугъун толтургъан Асият Музакировна Хацимова бла къысха ушакъ этенбиз ол кюн.

– Асият Музакировна, окъуучуларыгъыз колледжде къаллай усталыкъланы алып чыгъадыла?

– Бизнича окъуу юйледе билим алып чыкъгъанла болмай, шёндюгю жашауну акъылынга келтирген да къыйынды. Бизни ашатханла, кийиндиргенле, жашау журтла ишлегенле, бакъгъанла да, ангыласакъ, техникумланы, колледжлени бошагъанладыла. Мында окъуғъан сабийле, орта билимден сора да, повар-кондитер, технолог общественного питания, аш-суу хазырлауну технологиясы усталыкъланы аладыла. Асламысында аш-суу хазырлагъан жерледе бизни колледжни бошагъанланы кёрюрге боллукъды.

– Окъуулардан бошасала, сора ишсиз къаллыкъ тюйюдюле.

– Колледжде аш-суу хазырларча неси да болгъан юч лабораториябыз барды. Анда миллет ашарыкъладан башлап, Европаны кухнясына дери хар тюрлю азыкъланы хазырлар онг барды. Шёндюгю рынок болумлада абызырамазча, конкурентликге чыдарча специалистени хазырларгъа кюрешебиз. Бистроладан башлап санаторийледе, къонакъ юйледе да ишлеп башларчадыла бизде окъуғъан жашла бла къызла.

Бизни энчи сайтыбыз барды да, окъуучуларыбыз хазырлагъан ашарыкъланы, ала эришиуледе алгъан алчы жерлени кёргюзтюрге къолубуздан келеди. Жаш адамларыбыз Минги тауну тийресинде солуу юйледе, келишимге кёре, практикаларын ётедиле. Аш-суу этиуде устала бла бирге ишлегенлери аланы окъуулариа уллу болушлукъду. Къабарты-Малкъар аграр университетде эл мюк продукцияны хазырлагъан бёлюмде лаборатор ишлерин бардыгъырга бизде окъуғъанлагъа ышаныр къоядыла.

– Колледжде республикадан сабийле окъуй болурла, огъесе башха регионладандамы бардыла?

– Ставрополь, Краснодар крайладан, Чечен, Ингушетия республикаладан да келип окъуйдула. Башында айтханыбызча, быллай усталыкълары болгъанла туризм айныи тебиреген кезиуде бек изленириклерин ата-анала, сабийле да ангылайдыла. Кёбюсю колледжни бошагъандан сора айыргъан усталыкъларына кёре бийик билим алырча итинедие. Жашладан бир къууму, окъуулар артда бошаргъа айтып, энчи аскер операция баргъан жерде аскерчилеге аш-суу хазырларгъа кетгендие.

* * *

Техникумланы, колледжлени окъутуу-юйретиу ишде керекли затла бла жалчытыргъа, окъуучула терен билим алырча тап онга къурагъа къуралны жанындан иги кесек ырысхы бёлюнюрюкдю, дагъыда «Россейни жаш тёлюсю», «Кадрла» миллет проектлеге кёре да. Алай бла колледжде билим ала тургъанлагъа жашауда жерлерин табарча тап онгла къуралларыкъларын Россейни Президенти В.В. Путин Посланиясында да белгилегенди. Ол онгла сатыуалыу-технология колледжни айныуна да себеплик этерикдие.

МАМАЙЛАНЫ Алий.

Къайгъырыу

Къонакъбайлыкъны бир зат да мудахландырмаз ючюн

Республикада солуу объектлени терроризмден сакълау жаны бла къуум ишин бардырылады. Бу жол ол Элбрус районда болгъанды.

Ишни къуумгъа Курортла эм туризм министерствону, Элбрус районну администрациясыны эм кюч структураланы келечилери киргендиле. Ала тогъуз солуу объектде болгъандыла, аланы Россейни Правительствосуну «Къонакъ юйлени терроризм къоркъуусузлукъ паспортларыны юсюнден» бегимине тийишлиликлерине къарагъандыла. Тинтиулени эсеплерине кёре эсгертиуле этилгендиле.

Курортла эм туризм министерстводан ангылатханларыча, 398-чи Федерал законнга бла Уголовный кодексни «Объектлени (жерлени) терроризмден къоруусуну излемлерни бузуу» деген 217.3-чю статьясына кёре, бу жаны бла къоркъуусузлукъну жалчытыуда бузукъулукъла этгенле талай кере административ жууаплылыкъгъа тартылгъанларындан сора, аланы сансызлыкълары бла инсанны саулугъуна неда мюлке уллу заран тюшюрюлсе, Уголовный кодексни 217.1 эм 263.1 статьяларында белгиленген болумларындан къалгъан кезиуледе 80 мингнге дери неда 6 айгъа дери иш хакълары тенгли тазир салынды.

Андан сора да, бузукъулуны эркинликлерине 3 жылгъа дери чек салыныргъа, 3 жылны энчи къуллукълада ишлергe эм энчи ишлени тамамлауғъа эркинликлери сыйырылыргъа боллукъду.

Къабарты-Малкъар Республиканы Маданият министерствосуну, «КъМР-Медиа» ГКУ-ну, КъМР-ни Журналистлерини союзуну, «Кабардино-Балкарская правда», «Адыгэ псалъэ», «Заман», «Советская молодёжь», «Горянка» газетлени, «Литературная Кабардино-Балкария», «Ошхамахо», «Минги-Тау», «Солнышко», «Нур», «Нюр» журналланы, «Къабарты-Малкъар» ВТК-ны, «Эльбрус» китап басманы, «КъМР-инфо» информация агентствону коллективлери «Ошхамахо» журналны баш редактору **МУКОЖЕВ Анатолий Хабаловичге** бла «Ошхамахо» журналны редактору **МУКОЖЕВА Людмила Хабаловнагъа** аналары **МУКОЖЕВА (Бицуева) Куля Муратовна** ауушханы бла байламлы уллу бушуу этип, къайғы сёз берединe.

«Эльбрус» китап басмада ишлегенле Къабарты-Малкъар Республиканы халкъ поэти, китап басмада кёп жылланы ишлеп кетген **БИЦУЕВ Анатолий Муратовичге** згечи **Куля Муратовна МУКОЖЕВА (Бицуева)** ёлгенине бушуу этгенлерин билдирип, къайғы сёз берединe.

Россейни Жазыучуларыны союзуну Къабарты-Малкъарда регион правленини къаууму РФ-ни Жазыучуларыны союзуну келечиси, «Ошхамахо» журналны баш редактору **МУКОЖЕВ Анатолий Хабаловичге** анасы **Куля Муратовна МУКОЖЕВА (Бицуева)** ёлгенине бушуу этгенлерин билдирип, къайғы сёз берединe.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи – 42-63-01.
Баш редакторну орунбасарлары – 42-38-21, 40-04-82.
Жууаплы секретарь – 40-28-97.
Секретариат – 40-93-62.
Корректорла, специалистле – 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право – 42-24-02, 42-67-68.
Экономика – 42-66-73.
Культура – 42-66-76.
Социал ишле – 42-75-82, 40-59-18.
Курортла, туризм эм спорт – 40-39-93, 42-66-71.
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазыулу – 42-37-94.
Сурат алыучу – 40-59-18.
Энчи корреспондент – 42-68-72.
Операторла – 42-66-85.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди.
Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмеге боллукдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууапладыла.

Редакция авторладан 400 гезит тизгинден (машинка бла жазылгъан 5–6 бет) кёпюю алмайды.

Газет Связьны, информация технологияланы эмда асламы коммуникацияланы ишлери жаны бла федерал надзор службаны (Роскомнадзорну) Къабарты-Малкъарда управлениясында 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер —ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени иелерине тандырыу ючюн КъМР-ни почта связьны федерал Управлениясы жууаплады.
Телефонла: 76-01-21

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплады.
Телефон: 42-69-34

Газет айыкъда юч кере чыгъады – геуюрге, орта, шабат кюнледе.

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда кюл салынды. 20.00 сагъатда кюл салынгъанды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Таппасханланы Аминат – дежурный редактор; Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия – жууаплы секретарьны орунбасарлары; Геляланы Валентина (1-чи бет), Бийчекканы Жаннета (2-чи бет), Ахматланы Люэза (3-чю бет), Зезаланы Лида (4-чю бет) – корректорла.

Тиражы 1806 экз. Заказ № 537

Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНЫ АДРЕСИ:

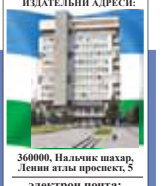

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электрон почта:
elbor_50@mail.ru